

Heemkundige Kring

MAGAZINE

Dr. Croquet - Walem

FABULOUS FIFTIES

nummer 10 - zomer 2008

Colofon

Dit magazine is een uitgave van de vzw Heemkundige Kring Dr. Croquet Walem

vzw Heemkundige Kring Dr. Croquet Walem

Kloosterstraat 76 | B-2800 Walem
info@heemkundewalem.be

Jaargang 3, nummer 10, zomer 2008

U kunt lid worden door overschrijving van 7 euro op rekeningnummer 733-2426000-60. Dan krijgt u de volgende nummers van ons tijdschrift in uw bus.

Redactie en medewerkers van dit nummer:

Annick De Greve, Frans De Greve, Willy Hendrickx, Hugo Rom, Loes Rom, Jan Van Buggenhout, Tom Van Buggenhout, François Van der Jeught, Dirk Verreth, Kris Verreth

Wij danken in het bijzonder onze ereleden:

Aluminiumconstructies Freddy Andries
Jos De Wael (Bevepal)
John De Wilde
Apotheek Goyvaerts
Jan Kuypers (Het Oude Klooster)
Dokter Jd Liekens
Paul Morrens
Jacques & Lea Poot-Janssens
Alex Ressler
Hugo Rom
Bouwwerken Dirk Van de Brul
Veearts Bart Van der Kuylen
Dokter Urbain Van Wallegghem

Verklaring foto's voorpagina

Beelden uit de jaren '50 in Walem:

- Kerkgangers, met hoed en missaal, op de dag van de processie.
- Op 3 juli 1952 zette een hevige onweer de kerk in lichterslaai.
- In 1953 werden 16 volkswoningen gebouwd in de Lange Zandstraat.

Inhoud

Editoriaal

1958: eindeloos geloof in de mens en zijn grip op de wereld

Noodhulp tijdens de 1ste wereldoorlog

Het Nationaal Hulp- en Voedingscomitee en de Commission for Relief in Belgium zorgden ervoor dat de Belgische bevolking toch nog enig brood op de plank kreeg, ondanks de uit de pan swingende voedselprijzen

Twaalfjarige verademing

Walem en Vlaanderen profiteren ten volle van het Twaalfjarig Bestand en het wijs bestuur van aartshertogen Albrecht en Isabella

50 jaar in het nieuws

Over de wereldtentoonstelling (ja, ook in Walem), de vernieuwde kerk, verkiezingsijver en dijkes en datjes

Walemse volksfiguren uit de 20ste eeuw

In dit nummer de eerste twee schetsen van volksfiguren uit de 20ste eeuw, kunstig gemaakt door Walemnaar Albert Verbiest

De Koninklijke Fanfare Concordia

Na August Croquet wordt Jan Ruymaekers de tweede grote bezielende leider van Concordia, na een kort voorzitterschap van Leon Verhaegen

Vroeger en nu

Het huis op de hoek van de Koning Albertstraat en de Baron Coppenslaan doorstond schijnbaar ongeschonden en ongewijzigd de tand des tijds

Wazeitièna

Deel twee van de letter V: As g'a nie vuugt, krijgt g'een veussing

21ste eeuw

De laatste Walemse zuster, Emile Michiels en Jeanne Van den Broeck gingen van ons heen

Het verhaal van 3 lekenzusters

Catharina Buts en Maria Elisabeth Frans: nog 2 Walemse lekenzusters, uit 2 verschillende milieus, maar een zelfde lot beschoren bij de opheffing van de abdij van Roosendael in 1797

Het molenhuis

Over de eerste Belgische file en de koude oorlog

Wonderjaar 1958

Toen in september 1944 Canadese tanks vanuit het zuiden Walem binnenrolden, was voor het dorp de oorlog voorbij, in de zin dat de bezetter verdwenen was. Het duurde nog enige maanden eer de angst verdween. De nazi's gaven zich niet gewonnen en met het offensief in de Ardennen enige maanden later zag het er naar uit dat ze misschien zelfs terugkwamen. Maar de dreiging van de vliegende bommen (V1 en V2) was reëler omdat Walem mee in de brokken had gedeeld.

Tegen mei 1945 was de angst verdwenen: de oorlog was gedaan. Maar tussen de overwinnaars was er heel wat nieuw wantrouwen, en daarom bevroren in Midden-Europa nieuwe grenzen.

De oorlog was zo wreed en ingrijpend geweest dat de denkmodellen van vóór de oorlog niet meer van toepassing waren... de tijd was rijp voor iets nieuws, voor echte veranderingen... Op een of andere manier wou de tijdsgeest een bladzijde omslaan en op een wit blad herbeginnen. Men draaide zijn rug naar de oorlogsjaren en men keek vooruit, men droomde vermetele en stoute dromen: echte democratie moest het stemrecht ook aan de vrouwen garanderen, de zwakken in de samenleving moest een sociale zekerheid en een minimale levensstandaard gegeven worden, een verenigd Europa moest een garantie op vrede geven en de ruimte moest veroverd en de maan betreden worden.

De oorlog zelf had de kiemen van dit alles gezaaid, de druk om te winnen had heel wat denkpatronen onderuitgehaald, en vooral de creativiteit gestimuleerd. Vrouwen waren in de fabrieken gaan werken omdat de mannen soldaat waren. Wetenschappers creëerden allerlei nieuwe dingen om de vijand te slim af te zijn: radar, computer, raket... allemaal uitgedacht en ingezet tijdens de oorlogsjaren.

Met die geest startte men opnieuw in mei 1945... de angst was weg en er werd gebouwd aan een droom... Dertien jaar later is België een ander land en Walem een ander dorp... Zo kon men in 1958 met zekerheid ervaren: de oorlog is echt voorbij, vanaf nu wordt het enkel beter...

Velen die jong waren in 1958 markeren dat jaar en de Expo 1958 als een kantelpunt. De tentoonstelling bewees voor hen dat men optimistisch mocht zijn over de vooruitgang: "De toekomst die voor ons ligt, daarvan zijn de mogelijkheden eindeloos". Dat 1958 en het optimisme steunde op een aantal evenwichten die niet eindeloos gegarandeerd waren, ontging velen.

De grondstoffen waarmee de welvaart opgebouwd werd, bleken niet eindeloos beschikbaar. Zo werd de aardolie oliecrisis na oliecrisis duurder. De consumptie steeg: de grenzen tussen oost en west ontdooiden en meer mensen wensten de welvaart die het westen kende. Het milieuthema kreeg decennium na decennium meer aandacht en werd schrijnender. Het zuiden vraagt zijn deel van de koek; alleen is de koek mogelijk niet groot genoeg.

1958 is echt geschiedenis, het is een scharnierjaar in een tijdperk dat afgesloten is. De evenwichten van toen zijn verdwenen, het vooruitgangsoptimisme en het ongebreideld consumeren zijn niet absoluut... In 2008 hebben we nieuwe modellen nodig, want de oude zijn versleten. Wat we nodig hebben, is een stuk van de geest van 1945 en van de 'creativiteit' van de oorlogsjaren...

Met dit derde nummer staan we stil bij het wonderjaar 1958. Veel leesplezier!

tvb

Noodhulp tijdens de 1ste wereldoorlog

Op 4 augustus 1914 vielen Duitse troepen België binnen. De koning en zijn regering hadden gehoopt dat het land door het statuut van neutrale mogendheid gespaard zou blijven van oorlogsgeweld, maar dat bleek ijdele hoop. In het midden van oktober bezetten de Duitsers bijna

ons gehele grondgebied, met uitzondering van een kleine strook ten westen van de IJzer waar het Belgisch leger zich had teruggetrokken. De rest van het land viel onder het bezettingsregime.

Noodhulp: gevecht tegen de honger

Toen de oorlog uitbrak, beslisten de geallieerden de handel met Duitsland en de bezette gebieden te verbieden. Op die manier hoopten ze het eind van de oorlog te bespoedigen. Voor België bleek de blokkade een ramp, want ons land was voor zijn voedselvoorziening in hoge mate afhankelijk van de invoer (ongeveer 75%).

De Duitsers waren volgens de normale oorlogsregels verplicht de bevolking van de bezette gebieden te voeden, maar trokken zich daar niets van aan. Integendeel, ze eisten overal het voedsel op en toen de bevolking niets meer te geven had, plunderden ze de voorraden in de haven van Antwerpen. Intussen schoten de prijzen de hoogte in. Toen eind augustus 1914 de eerste bevoorradingsproblemen duidelijk werden, richtte men her en der hulpcomités op om de ergste noden te lenigen, maar iedereen beseftte dat er meer nodig was om een hongersnood te voorkomen. In oktober 1914 stichtten de sociaal voelende (en rijke) grootindustriële Ernest Solvay en Emile Franqui met toestemming van de Duitsers het Nationaal Hulp- en Voedingscomiteit. Dit kon zich van voedselimport verzekeren via de Commission for Relief in Belgium (door de Amerikaan Herbert Hoover, de latere Amerikaanse president, in Londen opgericht). De Duitse bezetter beloofde geen levensmiddelen op te eisen die door deze organisatie werden ingevoerd en verdeeld. Ondanks alle inspanningen bleef de voedselvoorziening gedurende de hele oorlogsperiode een wezenlijk probleem. De instroom bedroeg slechts een kwart tot een vijfde van wat er in normale omstandigheden werd aangevoerd. Het voedselcomité organiseerde soepbedelingen, uitdeling van kleding, richtte kantines in met goedkope maaltijden en baatte eigen winkels uit. Zo waren er bureaus en magazijnen in de meeste Belgische steden. Dit comité bleef actief tot juni 1919.

Situatie in Walem

De landelijke gebieden (zoals Walem) hadden het minst behoefte aan steun. Wie een tuintje had, gooide de bloemen eruit om in de plaats daarvan aardappelen en groenten te telen. Er werd gesmokkeld en versjacherd waar mogelijk was. Met stropen probeerde men af en toe wat vlees in de pot te krijgen. Omdat wapenbezit verboden was, moesten de stropers hun toevlucht zoeken tot oeroude methoden, zoals strikken en vallen. Wie per se vlees wilde, kon ook hond en kat op het menu zetten. Volgens Stijn Streuvels werden in juni 1916 de honden verkocht tegen 1,2 fr. per kilo en de katten tegen 1,8 fr. per kilo.

In Walem werd er een lokaal comiteit opgericht onder leiding van Denis Laurens, Georges de Ramée, Edward Feremans, Frans Michiels, Eugene Nauwelaers, Alfons Borremans en Antoon De Groof. Zij betaalden de families die een soldaat aan het front hadden of in gevangenschap. Van Walem waren er tijdens de oorlogsperiode 80 soldaten aan het front, 8 soldaten geïnterneerd in Nederland en 6 soldaten in Duitse kampen. Ze gaven ook een loon in de vorm van voedselbonnen aan werklozen en zorgden voor de verdeling van het voedsel. Met

deze bonnen konden de mensen in Walem het voedsel aankopen bij aangesloten winkeliers en deze konden op hun beurt de bonnen omruilen in het bureau van het Comiteit of er kon rechtstreeks in het magazijn van het Comiteit gekocht worden (in Mechelen). Het bedrag dat iemand in Walem kreeg, heb ik niet teruggevonden. Wel als voorbeeld: in Dikkebus kreeg de vrouw van een soldaat 0,5 frank en elk kind kreeg 25 centimes per week (in 1916), maar dit verschilde van comiteit tot comiteit.

Wat kon je doen met 1 frank?

Enkele gegevens:

In 1913 kostte een brood 0,21 fr. en melk 0,21 fr./liter.

In 1914 verdiende een werkman 1 fr./dag en een onderwijzer 1000 fr./jaar. De prijs van enkele levensmiddelen:

- brood van 1 kg: 0,27 fr. (maximumprijs vastgelegd op 15 augustus 1914)
- spek: 1,80 fr./kg
- aardappelen: 0,08 fr./kg
- eieren: 0,08 fr./stuk
- boter: 3,20 fr./kg
- haring: 0,15 fr.
- bier van ½ l: 0,10 fr.
- zout: 0,6 fr./kg

- In 1918 kostten:
- brood van 1 kg: 1,1 fr. (4 maal de prijs van in 1914)
  - spek: 24 fr./kg (13 maal de prijs van in 1914)
  - aardappelen: 0,25 fr./kg (3 maal de prijs van in 1914)
  - eieren: 2,25 fr./stuk (28 maal de prijs van in 1914)
  - boter: 51 fr./kg (16 maal de prijs van in 1914)

Een mijnwerker verdiende toen 5,71 fr./dag.

FOODSHIP

Wist je?

Het feit dat alle Belgen vandaag de dag een identiteitskaart bij zich moeten hebben, hebben ze te danken aan de Duitse bezetting tijdens de eerste wereldoorlog. De Duitsers 'verordonneerden' begin 1916 dat elke man een document bij zich moest hebben, inclusief een pasfoto op dat document. De uitreiking van de kaarten werd gecombineerd met een volkstelling. Kort daarna moest de mannelijke bevolking vanaf 14 jaar zich elke maand met identiteitskaart op de Kommandantur aanbieden.

De Belgen waren niet gesteld op het systeem en hadden de neiging hun papieren nogal gemakkelijk te 'verliezen'. Herbergen en hotels moesten dagelijks hun gastenregisters bij de politie laten zien, en ook particulieren moesten aangeven wie ze onderdak verschaften. Overal werden mensen tegengehouden en wie niet in orde was, werd bedacht met een fikse boete of erger. Telkens het de Duitsers zinde, legden ze nog striktere regels op zoals een verbod om het eigen dorp of huis te verlaten.

hr

Bronnen: *Leven van het Land: Boeren in België* - Yves Seghers en Leen Van Molle

Geschiedenis der Vrijheid Walem - A. Goetstouwers

Nationaal Instituut voor de Statistiek

Kindereen in de Eerste Wereldoorlog - Joban Delbeke e.a.

In de Tijd van de Kleine Patatten - Julien van Remoortere

Bij Leven en Welzijn - Een Eeuw Dagelijks Leven in België - Marie-Anne Wilsens

August Borms - C. van Everbroeck

Foto's: Jean Maes

Fotoarchief Heemkundige Kring

WALEMS POSTKAARTENBOEK

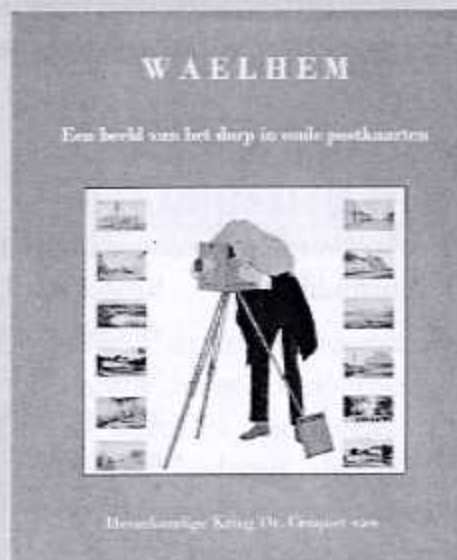
Onder de titel 'WAELEHEM - Een beeld van het dorp in oude postkaarten' publiceren we een boek met alle postkaarten die ooit in de handel zijn gekomen (voor zover wij ze tenminste hebben kunnen opsporen) met afbeeldingen van Walem. Dat zijn er een 200-tal (170 bladzijden).

Het gaat om een kwaliteitsvol boek in kleurendruk, beschikbaar in twee versies: zachte of harde kaft, met exact dezelfde inhoud. U kan een exemplaar gaan inkijken bij alle stichtende leden van de heemkundige kring.

Wij kunnen u de versie met zachte kaft aanbieden tegen 38 euro en de versie met harde kaft tegen 49 euro. Indien

het boek dient opgestuurd te worden, rekenen we u ook nog 4 euro portkosten aan. Bestellen kan u door overschrijving op rekening **733-2426000-60** met duidelijke vermelding van uw naam en adres en met als referentie 'Prentkaartenboek', of door contante betaling aan één van onze stichtende leden, **dit vóór 1 november**. U mag dan uw boek eind november verwachten.

Indien u na 1 november bestelt, zullen we u aanzienlijk meer moeten aanrekenen voor dit mooie boek (al zeggen we het zelf), dat niet mag ontbreken in de bibliotheek van elke 'Walemgezinde'.

Twaalfjarige verademing

Na de strijdtaferelen van de tweede helft van de 16de eeuw onder de geliefde aartsbisschoppen Albrecht en Isabella, krijgen onze gewesten twaalf jaar de tijd om te berademen Ook Walem maakt daar gebruik van.

De tweede helft van de zestiende eeuw was een echte rampprobleem voor de Zeventien Provinciën (grootweg de huidige Benelux + het graafschap Artois, verenigd door Karel V), die helemaal in de ban waren van de Tachtigjarige Oorlog tussen de Spaanse heersers en de opstandige geuzen. In 1581 scheidden de noordelijke provincies (inclusief Vlaanderen en belangrijke delen van Brabant) zich af, maar Vlaanderen en Brabant werden heroverd door Alexander Farnese, hertog van Parma en Spaanse landvoogd van de Nederlanden. Zo kwam het dat de (protestantse) Republiek der Zeven Verenigde Nederlanden (het huidige Nederland) in 1588 haar eigen weg ging en in de (Gouden) 17de eeuw grote politieke, maar vooral economische macht zou verwerven, terwijl in Vlaanderen de strijd tegen het katholieke Spanje verderging.

Het op de frontlinie gelegen Walem was tegen het einde van de 16de eeuw helemaal leeggelopen. In 1601 was de bevolking alweer wat aangegroeid, maar welke bevolking: volgens de deken mensen zonder verstand en vreeze Gods. Verder waren er slechts lege en verbrande erven en troepen verwilderde honden.

In 1609 werd - gelukkig - het Twaalfjarig Bestand gesloten, onderhandeld door aartsbisschoppen Albrecht en Isabella, die deze tijd van verademing zorgvuldig waarnamen om de diep gevallen welvaart op te krikken. Zij zorgden voor een vernieuwde ordehandhaving, moedigden de landbouw aan en herstelden de handel. Godsdienstvrijheid en vrijhandel bleven evenwel verboden.

Ook Walem plukte de vruchten van de tijdelijke vrede. In 1610 telde de deken in de parochie 150 communicanten, en in 1618 170. Van 1610 tot 1620 waren er jaarlijks gemiddeld 15 dopen. In 1610 werd er opnieuw een pastoor benoemd en de wereldlijke heer, Floris de Merode, nam de herstelling van de kerk ter harte. Deze Floris de Merode wordt daarom terecht de tweede stichter van Walem genoemd. Hoewel het maar grof werk was, bij gebrek aan middelen, kon vanaf 1617, na de herwijding van de kerk, het gewone parochieleven herbeginnen.

Spijtig genoeg was deze heropbloei van korte duur. In 1621 werd de oorlog hervat...

kv

Albrecht en Isabella vormden een niet alledaags koppel. Albrecht was een neefje van Filips II, die aanvankelijk besliste Albrecht tot kardinaal te laten benoemen. Hij was dus niet Filips' eerste keuze voor het huwelijk met zijn dochter Isabella, maar er waren geen andere geschikte kandidaten. Albrecht was een volle neef van Isabella en omdat hij kardinaal was, moest er pauselijke toestemming voor het huwelijk komen. Filips gaf, vlak voor zijn dood, de Nederlanden als bruidsschat aan zijn dochter, op voorwaarde dat, als het echtpaar kinderloos bleef

(wat het geval was), onze regio terug onder de Spaanse monarch zou komen. Eventuele kinderen mochten alleen met toestemming van de Spaanse koning trouwen en eventuele dochters moesten met Spaanse prinses trouwen. Het echtpaar vestigde zich te Brussel. Ze moedigden de kunst aan (Rubens was kind aan huis), lieten een basiliek bouwen in Scherpenheuvel en voerden een Eeuwig Edict in: hierin werden de familienamen vastgelegd en werden kerken verplicht doop-, huwelijks- en overlijdensregisters aan te leggen. Toen Albrecht stierf, kwamen de Zuidelijke Nederlanden weer onder direct Spaans bestuur omdat de pas aangetreden koning Filips IV Isabella veel minder bevoegdheden liet. Ze moest als landvoogdes in Brussel blijven en trad in in een Vlaams klooster.

